

СТАНОВИЩЕ

ЗА ДИСЕРТАЦИЯТА НА ГЕОРГИ АНАСТАСОВ ГЕРДЖИКОВ

„Свят и светове. Съвременни културни нагласи и философията“

Научният труд на Георги Герджиков прави впечатление с мащабността на задачата и с живото и свободно боравене с материала. Авторът прекрасно познава класическите автори от ранната модерност и водещите умове на съвремието, с които влиза в премерена и внимателна полемика. Аргументативната стратегия на автора е много последователна и не се разпилява покрай множеството ракурси. Въпросите, модни или наболели, обогатяват единната логика на „Свят и светове“. Няма как да не отбележа сериозната ерудиция на г-н Герджиков и уверената обективност на анализа. В текста почти няма повторения, а малкото такива лесно могат да се изчистят при публикацията. Заслужава искрено одобрение стремежът на автора да защитава онтологичния и епистемологичен плурализъм, както и премислен опит за широката класификация на философските позиции. И не мога да отмина: вижда ми се много продуктивна подкрепата на „реалистичните“ философии на XXI век, обещаващи оздравяването в теорията на познанието, етиката и политиката (на с. 138-147). Тя се обявява за позитивното в модерността – срещу консервативната реакция на постмодернизма спрямо проекта на Просвещението.

А колкото до избрания подход, бих могъл да изкажа няколко препоръки.

Първо, щом става дума за толкова трайни и далечни връзки на философията с културните нива и сфери, би било продуктивно да се обърнем към обединяваща представа за културните модели. Тя никак не пречи на фрактационния подход, който следва авторът, и разгръща своите огледала – философски и други – в единни и многолики структури. Те имат своя ритъм на подем и упадък, изчерпват се и отстъпват място на следващи. Ако не се съобразяваме с тяхното движение, оставаме сякаш извън времето. Щом ратуваме за контекста, не бива да изпускате основния контекст, и най-важното – белезите на неговия хепънинг. Към него спада и днешното състояние, уви, не само на западната философия. Никак не е тайна, че сме свидетели на залеза на най-развития сакрален модел, този на „организма на историята“, а с него - и на сакралния свят изобщо. Струва ми се, че по-точната характеристика на днешната религиозна философия, като другия полюс на същия симулакрум, би допринесла за непревзетостта на изследването.

Но мисля, че замяната на понятието „светоглед“ със „светогледни нагласи“ е не съвсем убедително, тъй като е щраусовият начин да се признае понятието „светоглед“ (виж с. 103). Опасенията на автора относно тотализиращата гледна точка, свързана със светогледите, не отменят тяхната специфична и обособена логика. Затова не е нужно да отнасяме дамгата на организмичните култури към модела на отвореността. Гибелта на старото загатва нови структури и теми, но няма средства да ги разреши. Например, да приемаш единството на историята съвсем не означава да вярваш на всяка цена в есхатологичен завършек – така се мисли само в рамките на симетричните, организмични модели. Подобна е полемиката срещу „цялата истина“ – умрелият лъв в контекста на отвореността (с. 225).

Но подчертавам, че това е въпрос на подход, а не личният пропуск на докторанта. До голяма степен това загърбване идва от образователната традиция, въплътена в този труд. Бих казал, че авторът дава вярно описание на предразсъдъците и страховете на късната модерност. Например, ширещите се слухове за смъртта на Бог или отхвърлянето на „кухия“ въпрос за добро и зло. Самоизяждащата се логика на краха няма нищо общо с реалното божество и общия път на културните модели. Съвсем справедливо Георги Герджиков разсъждава за ненужността на свитата и, за съжаление, кастова философия - не само за бизнеса или управниците, а което е най-тъжното, просто за хората. Тя може да получи признание, ако не вегетира и не се улисва в чужди и донесени от модата повеи. Както подчертава авторът, това е бедата на цялата хуманитаристика: „Неспособността на тези сфери да намерят фундаментално оправдание за собствената си дейност е основна причина за нарастващото пренебрежение към тях в политически, социален и финансов план“ (с. 262). Нашият автор справедливо подкрепя идеята на Съзън Лангер за опасния глад за символни системи – изворите на европейската мисъл пресъхнаха (с. 110). Но не аргументацията „през форми на живот“, както предлага дисертантът, и с други думи нагаждането, е спасително за нейното бъдеще. Възраждането и признанието могат да дойдат само в борба за новия модел – наистина отворен и плуралистичен. И не се знае дали уморената западна традиция или някоя друга ще намери нужния отговор. Нали няма как да се мине със схоластична претенция и пак се отваря тежкия въпрос за добро и зло. Тук е и разграничителната линия между философи по професия и философи по призвание, наистина нужни на обществото.

Бих си позволил няколко думи за неточности в собствената логика на г-н Герджиков.

Доколкото авторът разграничава обсега на масовата, популярната и специализираната култура, бие на очи, че при него материалният израз на живота осъмва само в първата от тях, а двете други обитават идеални светове (табл. на с. 245). Но и трите сфери дават своите отговори за единството на личността и налагат норми за красота и здраве. Хуманитарите, както и самият г-н Герджиков, не са безплътни и не се състоят само от полета на смисъла и изплъзващи се контексти. Да не ходим далеч: ето идолите на културологичната Haute couture – Барт, обсебен от грижите за тялото си (Ролан Барт за Ролан Барт, С., 2005) или Чоран – гурман на принизения живот. А калокагатията на античната класиката и възрожденската епоха също е идеал на високата култура.

Както справедливо подчертава авторът, нарцисизмът съвсем не рожба на масовата еснафия, която омаскарява образците. Той се налага „от културно влиятелни автори“ (с.238). Нали е от любимите теми на постмодерната вълна, а Жерар Женет му посвещава откровението „Комплексът Нарцис“. Ала тъжната пародия не се оглежда само в тялото. Тръпката „към мен любимия“ е сакрална. Не идва ли тя днес от неподсъдността на привилегированите автори и групи – творци на интелектуалната мода? Ето къде би могла се открие връзката с Посредствеността, която красноречиво споменава Георги Герджиков (с. 237). Поне спрямо бъднините на философията.

Описвайки разрушителното въздействие на масовата култура върху елитарната посестрима, изложението оставя в сянка, че именно от специализираната култура идват призивите тя да се заличи в стихията на кича. Да си спомним интимната мисъл на Барт: да се премахне

фалшивата опозиция, „на която сме в плен: масова *или* висока култура“ (Ролан Барт за Ролан Барт, С., 2005, с. 67). Дифузността, всеядността и податливостта на манипулации не са ли в синхрон с идеите за размиване на личността в „общество от предаватели“ и в съмнителното верую, че всеки заявен смисъл е догматичен? Не израстват ли така флюгери без убеждения, и не се ли имитира взаимното разбиране като се възпира възможността за диалог? Можеш да се разбереш за нещо щом се изказваш ясно, а не когато твърдиш: всъщност не искам да мълвя нещо определено, ето ви моите променливи смисли. Умиращият модел затваря пътя за отвореността именно поради липсата на позитивна програма.

Бих предложил да се прецизират и мислите на г-н Герджиков за заличаване на разликата между културата и природата. Какво точно печелим, ако ги обявим за лица на Хаоса или символни измислици, образи на неизвестното? Щом културата и природата, познанието и ценностният свят се интерпретират en bloc като фракционна безкрайност, би ли могло в рамките на избрания подход накратко да се уточни как се различават културата и природата?

Това са моите пожелания към дисертационния труд, които никак не омаловажават достойнствата на извършената работа. При желание те биха могли да се отчетат при издаване на книга върху този материал.

Предлагам на уважаваното жури да оцени положително този успешен и сериозен дисертационен труд и да се присъди на г-н Герджиков научната степен „Доктор“.

Доц. д-р Андрей Юревич Рождественский

София

14. 01. 2019.